

Arbetaren Zenits historiska systertidning Zenit hade en tung roll: den introducerade den nya vänsterns tankevärld för en svensk publik.

En förutsättning för Zenits utveckling var den ansvarige utgivaren – tillika SAC:s generalsekreterare – Herbert Anckar som aldrig fullt ut känt sig hemmastadd i SAC:s nyordning. Efter att stark kritik började framföras mot Zenit inom SAC och inte minst i Arbetarens spalter under 1965 och 1966 tog Anckar till orda och förklarade att han ansåg att syndikalismen borde vara en aktiv del av den nya vänsterns diskussion och att han inte såg det som ett problem att han själv inte kunde ställa sig bakom allt som skrevs i Zenit. Anckar avled på sin post upprorsåret 1968.

Missnöjet grodde dock i Uppsala och Göteborg (den förstnämnda gruppen var nyordnarsyndikalistisk, den andra anarkistisk). I januari 1966 hölls ett infektat möte där Uppsala krävde att redigeringen av Zenit skulle rotera mellan grupperna, medan Lund inte ville släppa ifrån sig tidskriften. Det slutade med att Uppsala hoppade av grupprörelsen. I en omröstning på hösten 1966 fick Zenitgruppen i Lund och

Köpenhamn en knapp majoritet för att överlåta tidskriften till en oberoende andelsförening. Stockholm röstade emot.

Göran Therborn själv hade lämnat Zenit och grupprörelsen redan 1965 och då anslutit sig till socialdemokratiska studentförbundet. 1966 publicerade han tillsammans med andra från grupprörelsen – Lars-Ola Borglid, Gunnar Olofsson och Rune Wiklund – boken *En ny vänster*.

Nr 5–6 1966 blev det sista numret av Zenit från en syndikalistisk redaktion. Grupprörelsen överlät efter en omröstning Zenit åt en andelsförening och fick då tilläggsnamnet Nordisk Socialistisk tidskrift. I ett Upprop om nya Zenit beskrevs den nya inriktningen som ett "teoretiskt organ för hela den nordiska vänstern" med fast samarbete med bland annat New Left Review. Upproset undertecknades av en lång rad vänsterintellektuella: Göran Therborn, Anders Ehnmark, Bo Hammar, Folke

Isaksson, Joachim Israel, Iréne Matthis, Göran Palm, Gunnel Thörnander och Jan Myrdal, för att nämna några.

Den politiska organisation som bäst förmådde ta upp "Den nya vänsterns" tankegods var emellertid kommunistpartiet under ledning av CH Hermansson, som själv skrivit nyvänsterboken *Vänsterns väg* 1965. Efter att först ha skapat forum utanför SKP – som veckotidningen *Tidssignal* och Socialisternas förbund, som ingick en valallians med SKP 1966 – hamnade många ledande Zeniter så småningom i VPK.

Omkring 1969 följde Zenit med i den allmänna vänstersvängningen mot nyleninism, men förblev under 1970-talet ett viktigt samlande organ för vänsterteori, dock utan att några påtagliga frihetliga rötter kunde spåras. Tidningen gavs ut i ytterligare nästan 30 år innan det sista numret kom ut 1997. Det är dock en annan historia.

När vi i dag skummar igenom ett decennium av tidskriften framstår och behåller Zenit över tid sin position som en spännande och ambitiös kulturtidskrift med tydlig avstamp i tidens intellektuella och konstnärliga diskussioner. Otvivelaktigt var Zenits viktigaste historiska gärning att introducera den nya vänsterns tankegods för en svensk publik. Även om SAC:s och Arbetarens hantering av den nya vänstern lämnade en del övrigt att önska tycks ändå brottet oundvikligt, vilket Zenits senare svängning mot Lenin och VPK bekräftar. Men historien väcker frågor. Om Herbert Anckars större öppenhet inför Marx och nyfikenhet på den nya vänstern fått prägla syndikalismen under 68-radikaliseringen hade rörelsens huvudfåra kanske inte lika säkert hamnat i de mest auktoritära av de socialistiska strömningarna.

Hur som helst har den nya tidningen Arbetaren Zenit en spännade storsyster!

RIKARD WARLENIUS
JOSEPHINE ASKEGÅRD

Fotnot: Utöver Zenit, årgångar från 1957–1966, är främsta källa Alexander Ekelunds utmärkta C-uppsats från Södertörns högskolas Idéhistoriska institution *Syndikalismen och den nya vänstern – En studie av tidskriften Zenits utveckling och debatten inom den syndikalistiska rörelsen under 60-talet* (2001).